

פרי ביכורים

חידושי הלכה והגות משולחנו של מורינו הגאון רבי יצחק מאיר הגר שליט"א

רב ומו"צ דקהילת חניכי הישיבות רמת בית שמש ב'

יו"ל ע"י מכון תורה ברמה רמב"ש ב' הערות ושאלות pribicurim100@gmail.com

ל.ה.ו-פרשת ואתחנן-נחמו-תש"פ

ושננתם לבניך ודברת במ

בענין כתיבת חידושי תורה

בענין חובת כתיבת ספרים בזמנינו שיכולת הדפוס היא קלה עד מאד ובקל המחדש ידפיסם ברוב פאר והדר, והרי זוהי שעת מפזרים שלכאורה נאמר בהם כנס כדאיתא בגמ' בברכות סג. משמיה דהלל הזקן.

אמנם, לפי רש"י שם יש לכנס ולא לפזר בשעת מפזרים משום ענוה, אך לפי מה דאיתא בילקוט תהילים קיט, הרי שזהו משום עת לעשות לד' הפרו תורתך, והוא כדי שלא יהיו דברי תורה מבוזים.

ומצאנו במדרש תנחומא בחוקותי ג עה"פ חכמות בחוץ תרונה ברחובות תתן קולה, דאין דברי תורה נדרשין אלא בתוך בית המדרש בפני מי שמרחיבין אותה, וכן הוא במס' מו"ק טז. על הפסוק במשלי א, כ חמוקי ירכיך, מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר. ומאיך מצינו כמה הקפידו גדולי הדורות על הוצאת ספריהם לאור עולם, וכדאיתא בס' חסידים סי' תק"ל וז"ל, כל מי שגילה לו הקב"ה דבר ויכול לכותבה ואינה כותבה הרי הוא גוזל מי שגילה לו, כי לא גילה לו אלא כדי לכתוב, דכתיב, סוד ד' ליריאו ובריתו להודיעם, וכתיב יפוצו מעינותיך חוצה,

וזה שכתוב, יביא במשפט על כל נעלם שגורם שנעלם כל טוב שגילה לו, אם רע שאינו כותבו. עכ"ל.

ולבאר מש"כ שם, נראה, שהרי בתפילת אתה חונן מבקשים אנו, וחננו מאיתך חכמה בינה ודעת, ולכאורה הרי זוהי בקשה שאין כמותה בכל תפילת השמו"ע, כי הרי לא מצינו שמבקשים וחננו מאיתך שנה טובה כשנים הטובות או תן לנו מאתך שופטים כבראשונה וכו', ורק בברכת אתה חונן מבקשים שתחננו, מאיתך'.

ונראה לבאר זאת, משום שהחכמה היא אם לכל וממנה השתלשלות כל הבריאה כולה, החכמה מאין תמצא, וכדכתיב, כולם בחכמה עשית, ובתרגום ירושלמי על הפסוק מפרש, בראשית ברא א', בחוכמתא ברא א'. וכמבואר בכל הספה"ק, הרי שבבריאת החכמה היא תחילת ההשתלשלות מהכתר לישות של הבריאה אך החכמה היא התחלת הבריאה החמרית והיא הזכה ביותר מכל הבריאה, וראשית חכמה יראת ה', הרי שהיראה היא יסוד ההשתלשלות של הנבראים, והיא היוצרת את החיץ בין הכתר לנבראים, כי ביראה מתבטא הכח של הנברא הירא מפני הבורא שבראו, והבן.

ולפי זה יתכן לבאר מה שאמרו חז"ל מס' ברכות לג. הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שרבים תמהו על ביאור מימרא זו יעויי' במהרש"א שם ועוד.

ונראה לבאר לפי הנ"ל, דהכל בידי שמים, היינו קודם הבריאה בכתר חוץ מיראת שמים שהיא התחלת ההשתלשלות שבידי הנבראים כי על ידה זוכין לחכמה שהיא תחילת ההשתלשלות של הנבראים, וזה מבואר בתירוץ התוס' בכתובות ל. בד"ה הכל בידי שמים שכ', דהכל בידי שמים היינו שקודם ירדת הנשמה אומרים אם יהיה גבור או חלש עשיר או עני אבל צדיק או רשע לא, כי חלק זה של צדיק ורשע הוא חלק ההשתלשלות וכנ"ל.

ולפי זה אתינא לבאר מה דאמרינן באתה חונן, חננו מאיתך, כי החכמה היא הראשית הבאה ממך אלינו, היא תחילת האצילות, כי החכמה היא האצילות הראשונה מהכתר כידוע. והיותינו לצורת האדם הנבדל מהבהמה, היא העושה את האדם למשפיע ולבעל הבית בעבודת הבריאה, ולכן חננו מאיתך דייקא, ומשום כך היא הבקשה הראשונה קודם כל הבקשות כי משום היותנו מבקשים חננו מאיתך, עבדינן יצירת האדם הבעל חכמה למשפיע על ידי שאר הבקשות, כי בהיותו בעל חכמה ובעל בחירה הרי הוא נבדל מהבהמה ונעשה לבעל יכולת, וזה שאמרו חז"ל מס' סוטה לט., דא קני מה חסר דא חסר מה קני, כי הבהמה

נקראת בלשון הקדש כך, מל' בה-מה, דהוא דעה קני מה חסר, אינו כהבהמה שבה-מה, שאין בה מה, אך דעה חסר מה קני, והוא בגדר בה-מה, יש בו מה בלבד, וחסר הכל, ולאחר היותו בעל דעה ביכולתו להמשיך מלמעלה שפע של פרנסה ושאר השפעות טובות.

ומצאתי בסידור השל"ה שהביא בשם הסה"ק עבודת הקדש למהר"ם גבאי דכ' על ברכת אתה חונן, וז"ל, הברכה הראשונה אתה חונן לאדם דעת ונתקנה בראש שאלת צרכיו להורות כי הוא העיקר אשר ממנו יסתעפו כל שאר הצרכים כי הוא הקנין אשר אין בו חסרון כל כוונה בשאלה כי השואל מרוב חפצו ורצונו לדעת את בוראו וכו' מבקש מלפניו שיחון אותו דעה ובינה והשכל שהוא הפתח ליחד את השם הגדול בכבודו שזהו תכלית העבודה וכו' כי הדעת האמיתי הוא היחוד ולזה נתקנה ברכת הדעת בראש כל הברכות. עכ"ל. וביאורנו דלעיל משלים את יסוד הדברים שכ' שם.

ולפי זה מובן מה שהקפיד כל כך בס' חסידים על כתיבת חידושי תורה, כי הרי אם האדם זכה לחכמת ה' מאיתו ית', הרי שהוא קיבל מתנה מבורא עולם בעצמו, חננו מאיתך, כי היא התחלת הנתינה ממנו אלינו, ועל האדם להחשיבה ולהנחילה לבאים אחריו ולא להשאירה אצלו כמי שהוא בעל הבית עליה, כי הרי קיבלה על מנת להביא תועלת עימה לזולתו.

וז"ל השבט מוסר בפ' כב, ומה טוב ומה נעים כל חידוש שחידש האדם בתורה, אפילו חידוש קטן להעלותו על הספר בדיו למען יעמוד ימים רבים שלא ישכחהו כמו שראינו בהקדמת ספר אחד, שאדם שאינו כותב חידושו בעבור שהוא קטן בעיניו עתיד ליתן עבור זה דין וחשבון, משום שאומרים לו כל פרוטה בפנקס החשבונות שלך כתבת כי היה חביב בעיניך ומדוע לא היה חביב בעיניך דבר אחד מדברי תורה, וזהו מ"ש חז"ל כל השוכח דבר א' ממשנתו הרי זה מתחייב בנפשו, וכיצד לא ישכח על ידי שיכתוב. עכ"ל. ואפילו אם יהיה דבר אחד טוב בכל הספר די בזה כמו"ש בעל הנתיבות בהקדמה לס' תורת גיטין ועוד.

היוצא מכך, שבכתיבת חידושי תורה יש ב' גדרים, א', מצד התועלת והלימוד שבדברים, שיתכן לומר בהם שבשעת מפזרים כנס, כי מרוב ריבוי הספרים כבר יתכן דאין בהם הכרח. ב', מצד החשבת והערכת חידושי תורה שנתן לנו הקב"ה, ומצד זה יש להחשיב ולחבב כל דבר תורה ולהביאו לאור עולם, ולהשקיע בזה להראות את חיבתנו לתורה ואהבתנו לנותנה.

וכהוספה בדרך הסוד נראה לומר, דהא כמו' בכתבי האר"י הק' הרי שאורות אח"ף
הינם ראשית האצילות לו"ק ולנוק'. וזה מרומז בפרשת קריאת שמע שאנו
מחויבים לקראותה בכל יום. שמע ישראל-אורות האוזן. ה' א' ה' אחד- היינו
אורות האף- המרמז על שרש היראה יעויי' ליקו"מ תו' ב' והריחו ביראת ה',
שהוא כנגד הרוח. ושננתם לבניך ודברת במ- היינו אורות הפה שמשם ראשית
האצילות לו"ק. כידוע. ואכמ"ל. אך ראה כמה נשגב וגדול עד מאד חובת ק"ש כל
יום פעמיים ובו תלוי כל השפעות הבריאה.

